

HOOFDSTUK 6

OP WEG NAAR VOLWASSENHEID 1924 - 1939

'...dat onze Ter-Apeler H.B.S. moge groeien en bloeien niet tot eigen glorie maar in de dienende taak, die door de overheid in haar handen is gelegd: onderwijs, vorming, geestelijk en lichamelijk, opvoeding: kortom, cultuur te brengen in onze gehele omgeving en dat daaraan steeds de prettige sfeer moge blijven heersen, die het scheiden zo moeilijk en het weerzien tot zulk een grote vreugde maakt!'

Directeur Ir. E.J. Baumann, toespraak bij het 25-jarig bestaan

Directeur Baumann (1927 – 1939) hier aan het bureau van zijn voorganger.

De jaren tot aan de oorlog kunnen beschreven worden als de jaren waarin de school stappen zet om een volwassen status te krijgen. Het was de eerste jaren in de kloosterschool vooral behelpen. Pas wanneer de nieuwe school aan de Oudeweg er staat en men beschikt over voldoende leermiddelen kan er gewerkt worden aan een identiteit en kan er ervaring worden opgebouwd met alle onderdelen waar een school zoal mee geconfronteerd wordt. Deze periode tot de oorlog kunnen we verdelen in twee fases: het tijdperk van Lindeijer van 1924 tot zijn vertrek in 1927 en het tijdperk van zijn opvolger, Ir. E.J. Baumann, die de school leidt tot en met 1939.

De eerste jaren in het nieuwe gebouw zijn, wat de leerlingaantallen betreft, succesvol. De school heeft in het schooljaar 1924-1925 125 leerlingen, waarvan acht leerlingen in het examenjaar. Ze slagen alle acht! In het schooljaar 1925- 1926 kent de school 141 leerlingen: een aantal dat tot aan de jaren vijftig niet meer gehaald zou worden! Vanaf het begin van de school is duidelijk dat het een hele klus is om voldoende leerlingen binnen te halen om levensvatbaar te blijven. Het is daarbij een belangrijk gegeven dat hun levensovertuiging veel Ter Apelers niet in de weg staat. Gert van

Klinken doet bijvoorbeeld in zijn boek 'Over de Grens' een aantal interessante observaties hierover. De Rijks Hogere Burgerschool blijkt een school te zijn waar alle aanwezige gezindten van Ter Apel en omgeving zich in meerderheid thuis voelen. Natuurlijk is de afstand naar school een factor om voor de R.H.B.S. te kiezen, maar feit is dat nagenoeg alle geledingen de school steunen. Opvallend is bijvoorbeeld dat in de eerste Commissie van Toezicht zowel de hervormde dominee E.P. Borgman als de gereformeerde dominee W. Oosterheert plaats nemen. Dominee Oosterheert zal zelfs tot aan het eind van de oorlog voorzitter van de commissie zijn.

Vermeldenswaardig voor wat betreft deze periode is de benoeming van Mej. A. van Vreumingen, lerares Duits, in 1926. Mejjuffrouw van Vreumingen, zoals ze door oud-leerlingen nog steeds genoemd wordt, zal tot aan 1961 aan de school verbonden blijven. In al die jaren heeft ze haar domicilie in het Boschhuis, zoals ook trouw vermeld staat in de program-maboekjes van de school ('p/a Boschhuis, Boslaan 6, Ter Apel').

Lindeijer somt in zijn terugblik tijdens de reünie van 1946 de personeelswisselingen onder zijn directeurschap op.

'Op fietse' over de nog onverharde Oudeweg, in de eerste jaren van de school. Vooraan rechts Hemkes, links daarvan Hoffenkamp

“Tegen het einde van het 1e cursusjaar werd Mej. Koch te Kampen benoemd en Mej. Noordewier te Nijmegen. De heer Zijlstra verliet eind December '22 voorgoed het onderwijs. In Jan. '23 van het 2de cursusjaar werden Mej. Dra. C.C. ter Haar voor Ned. Taal en letterkunde en Drs. K. Gorter voor Wis- en Natuurkunde aan de school verbonden, terwijl reeds sinds het begin van dien cursus Mej. E. Timmerman Duits gaf. Bij aanvang van het 3e cursusjaar had de laatste uitbreiding van het onderwijzend personeel plaats door de benoeming van Ir. J.J. Tekelenburg voor Wiskunde.”

Niet alle leraren gingen mee over naar het nieuwe gebouw. “Mej. C.C. ter Haar werd te Hengelo, de heer E. Cretier te Nijmegen, de heer E.J. Boltjes te Winschoten benoemd. De heer de Ruiters werd wegens drukke werkzaamheden niet herbenoemd en Mej. E. Timmerman ging over in een andere staat des levens door in het huwelijk te treden. Zij werden respectievelijk opgevolgd door Mej. C. Bakhuizen van den Brink (de tweede mevrouw Lindeijer, red.), de heren H. Zwanenburg en O. Visser en Mej. G.J. Albers.

“In de periode '24 – '27 werden benoemd: A.J. van Ditmarsch en P. Schuurman voor wis – en natuurkunde en voor de talen M. De Jong en de dames J.K. Bakker en A. van Vreumingen, die korten tijd voorafgegaan werd door mej. Y. Meijer. In diezelfde jaren vertrokken de heer Gorter naar Haarlem, Mej. Pieters naar Meppel; Mej. Bakhuizen van den Brink en Tekelenburg naar Rotterdam, de heer Van Ditmarsch naar Zutphen en de heer dr. Zwanenburg naar Leiden, terwijl Mej. Albers wegens ziekte voorgoed het onderwijs verliet.”

In 1926 wordt de G.L.V opgericht. De G. Lindeijer Vereniging is een vereniging van oud-leerlingen die nog steeds bestaat en zo veel inspanningen verricht om de banden met de school vast te houden. Tieme Platje, oud-voorzitter van de vereniging, vertelt elders over het wel en wee van deze zo mooie groep mensen.

Op 1 november 1927 vertrekt Lindeijer naar de H.B.S. in Meppel. Daarmee wordt de eerste periode van de Rijks Hogere Burgerschool afgesloten. Het was een roerige start, met een niet optimale huisvesting in de Kloosterschool en een tamelijk onervaren staf, maar al met al wist Lindeijer de school goed door de woelige baren te sturen. Zijn innemende persoonlijkheid zal daar ongetwijfeld aan bijgedragen hebben, net als het enthousiasme van zijn leraren en de drang van de

leerlingen 'om in de wereld vooruit te komen', zoals Lindeijer dat zelf zo fraai verwoordt in zijn terugblik.

Bij Koninklijk Besluit van 28 oktober 1927, no.13 wordt Ir. Emil Johan Baumann, leraar wiskunde aan de R.H.B.S. in Veendam, tot opvolger van Lindeijer benoemd. Baumann is geboren in 1898 in Dordrecht. Hij is dus nog maar 29 als hij op 1 november start met zijn nieuwe baan. Weer heeft de school de jongste directeur van Nederland. Niet onwaarschijnlijk is dat inspecteur Jensema een hand in de benoeming heeft gehad. Hij kent als oud-directeur van Veendam Baumann persoonlijk en weet wat voor vlees hij in de kuip heeft.

Met de komst van Baumann staat er een andere directeur aan het roer. Vergeleken met Lindeijer straalt Baumann in zijn toespraak tijdens de reünie van 1946 een zekere afstandelijkheid uit. Met veel zelfkritiek stelt hij in zijn toespraak de terugloop van het aantal leerlingen aan de orde. De afname van de leerlingstroom heeft volgens hem zeer zeker met de directeurswisseling te maken, want "Lindeijer was zeer gezien en had het vertrouwen van de bevolking en van de hoofden van de scholen in groten mate weten te verwerven". In die toespraak vat Baumann zijn periode als directeur als volgt samen:

"Mijn ambtsperiode is een rustig voortbouwen geweest op hetgeen reeds was verricht; wellicht een consolidatie en enigermate een uitbouw."

Met zijn 'rustig voortbouwen' doet Baumann zichzelf behoorlijk tekort. Zijn periode als directeur kent wel degelijk enkele opvallende gebeurtenissen. Zo staat hij drie maanden na zijn aantreden al voor een flinke klus als het toelatingsexamen - bij Koninklijk Besluit no. 18 in februari 1928 - wordt heringevoerd.

Wat is de bedoeling van het besluit? Met ingang van het schooljaar 1928 – 1929 dienen leerlingen van de lagere school een toelatingsexamen af te leggen voordat ze plaats mogen nemen op de H.B.S. Kort na de Eerste Wereldoorlog had minister De Visser de toelatingsexamens afgeschaft: het hoofd van de lagere school was zelf zeer goed in staat een goed oordeel te geven over het perspectief van de leerling waardoor een dergelijk 'tijd- en energieconsumerend toelatingsexamen' volgens de minister overbodig was.

In de jaren twintig kwam er echter steeds meer kritiek op dit besluit. De verklaring van het schoolhoofd dat een leerling 'geschikt en bekwaam is' om het onderwijs op H.B.S. niveau te volgen kan op geen enkele manier gecontroleerd worden. Er moet weliswaar een voldoende cijferlijst overhandigd worden, maar dan nog...

Na de Vrede van Versailles in 1919, die een eind maakte aan de Eerste Wereldoorlog, sloten enkele westerse landen met Duitsland het Verdrag van Locarno op 16 oktober 1925, waarbij de westelijke grenzen van het Duitse Rijk werden gegarandeerd. De ondertekening vond op 1 december 1925 te Londen plaats. Het is opvallend hoe snel de Rijks H.B.S. in Ter Apel hierop inspeelde, want op het H.B.S.-feest in december 1925 in het Boschhuis in Ter Apel, bracht de Locarnogroep een allegorische voorstelling van dit verdrag. Het werd een toneelvoorstelling, waarin de Volkenbond, de Vrede, Verdrag Locarno, de rechtsgeleerden en de bruidsmeisjes door leerlingen uit de klassen I t/m V werden gespeeld. De Volkenbond uitgebeeld door M. Wortelboer sloot het huwelijk tussen de Vrede (A. Timmerman) en Verdrag Locarno (H. de Groot). De rechtsgeleerden met de wettelijke verdragen op papierrollen in hun handen, die dit huwelijk moesten garanderen, werden gespeeld door v.l.n.r.; P. Timmerman, H. Bosch, B. Kessens, L. Wams, J.W. Detmers en W. Jansen. De bruidsmeisjes aan de linkerkant waren v.l.n.r.: Riek Meier, J. Schoo, Gre Smook, G. van Klinken, E. Oostingh en Zw. Tepper. De bruidsmeisjes aan de rechterkant waren v.l.n.r. ; G. Hoge, M. Smook, onbekend, R. Bloemendaal, M. Bouwman, en I. Mettenbroek. (tekst dhr A. Wagt)

PROGRAMMA
 VAN DE FEESTAVOND
 DER R.H.B.S. TE TER-APEL
 DES AVONDS HALF ACHT
 OP MAANDAG 10 JAN. '27
 IN HET BOSCHHUIS

Drak W. BARRER Sax. - TER-APEL.

PROGRAMMA

1. OPENING.
H.B.S. Marsch.
2. Zang: Ruim baan!
Muziek van Cath. van Rennes. z.o.z.
3. Voordrachten door leerlingen Ie en IIe klas.
4. Berceuse van Arensky / voor viool en piano.
Kavatine van Raff
5. Opvoering van: „De Wiskunstenars of Het Gevluchte Juffertje” van Pieter Langendijk.

PAUZE

6. Knutselsoefeningen.
7. Komisch Duet: „Willem en Siene van Krabbendieke”.
8. Voordrachten der leerlingen van IIIe, IVe en Ve klas.
9. Opvoering van: „Een Verstrooide Notaris”.
10. PAKIDYLLE.

Voor de Muziek in de pauzes zorgt het volgende orkestje:
 B. Bosch [piano]; K. Bos, S. Bron [viool];
 M. de Vries [cello]; P. Othof [slagwerk].

„De Wiskunstenars of Het Gevluchte Juffertje”.

(Deel in zitting-betaling bescheiden door den uitgever Pieter Langendijk 1923-1926.)

INHOUD: Izabel, nicht van Anzelmus en leemide van Eelhart, is het huis van haar oom ontvlucht en komt met haar dienstmeid Grietje in een herberg te Loenen aan. Anzelmus wil zijn nichtje uitbewijzen aan zijn neef Dokter Raasbollius; hij meent, dat zijn nichtje geschaakt is door een zeker Eelhart, dien hij niet kent; en haar zoekende komt hij in diezelfde herberg. Filippje en zijn moeder Eelhart zijn op weg naar Amsterdams en hebben tegen den avond eveneens een onderdak gevonden in herbergsoefende herberg.

Na het ontmoeten van Filippje aan Eelhart over diens leemide, ontmoet Eelhart eerst Izabel, daarna den oom Anzelmus, die hem raad vraagt, hoe te handelen met zijn geschaakt nichtje. In diezelfde herberg ingeseten Dokter Raasbollius en Dokter Urinaal, die een heilig dispuut voeren over den loop der hemelkamen; R. meent met Problemen, dat de zon in maan om de stilstandende aarde draaien, maar U. volgt Keplerus, die bewezen heeft, dat de zon stilstaat en de aarde met de maan daaromheen draait. R. is een geleerde gek, die ieder laaiig valt met zijn uitspraken. Eelhart wil met zijn Izabel vluchten, doch wordt ontdekt door Anzelmus, die komt toezien vanwege een scène met de „ham”. Raasbollius wil niets van Izabel weten en Eelhart blijkt geen schach te zijn, zoodat alles een gelukkig einde neemt.

PERSONEN:
 Filippje [nichte van Eelhart] S. van Minnen
 Griet [dienstmeid v. d. Waard] N. Bosch
 Eelhart [minnaar van Izabel] H. de Groot
 Izabel [een Utrechtse Juffer] G. van Klinken
 Katrijn [dienstmeid van Izabel] A. de Vroome
 Een Waard A. van Riel
 Pop, voerman H. Wijnholds
 Tijl, voerman J. Postma
 Anzelmus, [Oom en Voogd v. Izabel] P. Othof
 Dokter Raasbollius [Neef v. Anzelmus en medeminnaar van Eelhart] J. de Vries
 Dokter Urinaal B. Bosch

Het toneel verbeeldt een kamer, in een herberg te Loene; de Geschiedenis gebeurt laat in den avond.

„EEN VERSTROOIDE NOTARIS”.

(Overzigtelijk bijspel in één bedrijf van J. Brouhoff Bus.)

PERSONEN:
 Zondag, Notaris A. van Riel
 August, zijn zoon R. Lamberta
 Stok, rentenier J. Postma
 Tatiel J. ten Kate
 Kraal { Klerken van Zondag J. Naher.

„PAKIDYLLE”.

(Dicht in één bedrijf, leerd door Christiaan.)

PERSONEN:
 Marie H. Timmerman
 Jan N. Wijnholds
 Besteller J. Oosting

RUIM BAAN!

Met waaiende takken en bloeiende bogen,
 Met vliegende varen daar komen wij aan!
 Wij komen uit groeiende landen getogen,
 Wij komen met vruchten van bloemen beladen.
 Met waaiende takken
 Van lieredordine,
 Met vliegende varen
 Van lieredorden!

Wij kroonden tot koning de prins van de weien,
 Die voeren wij aan door zijn zonnig gebied,
 Sierst straten en laven, met vliegen en varen,
 Wij open Uw hart voor de vreugd van ons lied!

Met waaiende takken en bloeiende bogen,
 Met vliegende varen daar komen wij aan!
 Wij komen uit groeiende landen getogen
 Wij komen met vrucht van bloemen beladen.
 Met waaiende takken
 Van lieredordine,
 Met vliegende varen
 Van lieredorden!

Nu steekt de trompetten, de klare klavieren!
 Laat wuiven de varen, de Lente komt aan!
 De Prins van de weien, de Prins der seizoenen,
 Der kinderen Koning komt nader . . . Ruim baan!
 Marie Kemmer.

De belangrijkste reden is echter dat men ziet dat het aantal zittenblijvers in de eerste klas landelijk toeneemt. Op sommige scholen – aldus bijvoorbeeld de Evaluatiecommissie onder leiding van Tweede Kamerlid Verdenius begin jaren dertig – loopt het op naar 40%. Baumann noemt in zijn terugblik het percentage zittenblijvers in de eerste klas van 34 % in 1928!

De pleitbezorgers van een toelatingsexamen wijzen op de vele hervormingen die in het lager onderwijs hebben plaatsgevonden. Zo is bijvoorbeeld het vak Frans afgeschaft! De aansluitingsproblemen zouden vooral door

deze hervormingen zijn veroorzaakt. Minister Waszink – verantwoordelijk voor de herinvoering van het toelatingsexamen - meldt in de Tweede Kamer dat door de bijna onbepaalde toeloop van leerlingen de kwaliteit van de H.B.S. afneemt. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld niet eens meer spellen, zo meent hij als hij het voorbeeld geeft van een leerling die op zijn H.B.S.- examen schrijft: “Den man leid pijn”.

Ook in Ter Apel kent men het probleem. Baumann schrijft in zijn jaarverslag van 12 januari 1928 het volgende:

“Bij een enkele lagere school is een zeer groot verschil te constateren tusschen de (hooge) cijfers die het Hoofd zijn leerlingen heeft toegekend en de (zeer lage) cijfers, welke die leerlingen op hun eerste rapport hebben weten te verwerven.” Het gaat dan om scholen die volgens Baumann nog niet veel ervaring hebben met het afleveren van leerlingen op het H.B.S. niveau, maar hij constateert wel dat het nu uiterst lastig is “om uit te maken of de leerlingen al of niet in staat zijn het onderwijs aan een H.B.S. met vrucht te volgen.”

De wet op het toelatingsexamen wordt in februari 1928 een feit. Voor directeur Baumann betekent het dat hij in overleg moet met de hoofden van de lagere scholen om de toelating te reguleren. Hij beschrijft die vergadering later en toont zich kwetsbaar in zijn zelfkritiek:

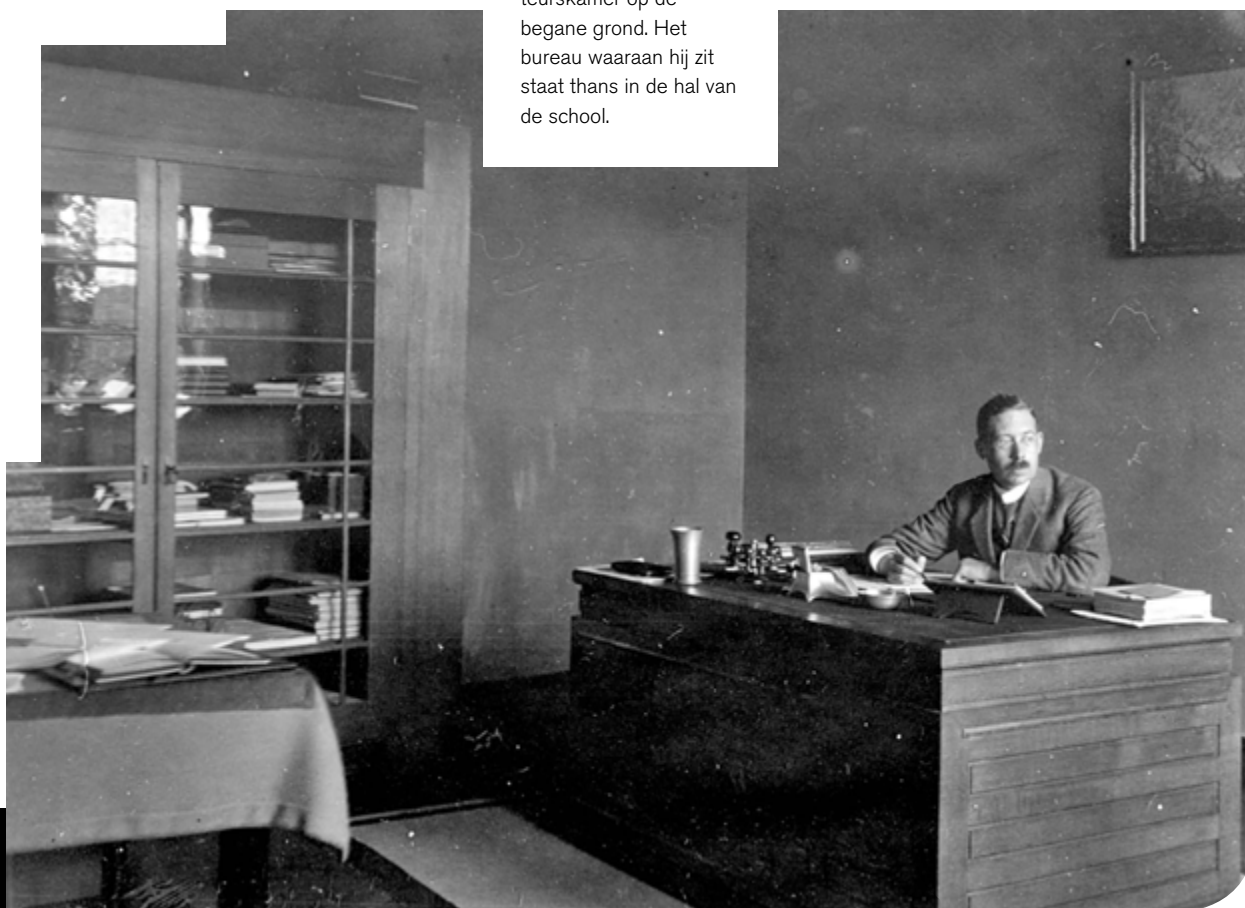
“Een maand na het verschijnen van het Koninklijk Besluit belegden we een vergadering met hoofden van scholen, waarin de eisen van het examen werden uiteengezet. Die vergadering weegt mij heden ten dage nog zwaar op de maag. De juiste toon werd niet gevonden en er bleek een kloof te bestaan tussen wat de

school en het K.B. meenden te moeten vragen en wat de Lagere School meende te kunnen geven. Deze kloof bleek ter vergadering niet te overbruggen: het gemis aan ervaring voor een dergelijke vergadering en het zoeken naar een compromis zal daarbij een rol van betekenis hebben gespeeld. Het enige resultaat was, dat er op werd aangedrongen, dat de eerste klasse U.L.O.-school als brugklasse zou worden ingeschakeld.”

De gevolgen zijn desastreus voor de aanmelding. Van 33 aanmeldingen in 1927 zakt het aantal naar 14 in 1928! Baumann, net een paar maanden aan het roer, moet zich daar heel slecht onder gevoeld hebben, zoals we zelfs in 1946 nog tussen de regels van zijn toespraak door kunnen lezen.

Een jaar later wordt de impasse met de lagere scholen doorbroken. Een commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de H.B.S. en het lager onderwijs, adviseert om de eerste klas van de U.L.O. als een toelatingsklas te bestempelen. Met het goed afsluiten van dat eerste jaar heeft men toegang tot de R.H.B.S. De eerste grote crisis is daarmee deels tot een goed eind gebracht. De relatie met de hoof-

Lindeijer in de directeurskamer op de begane grond. Het bureau waaraan hij zit staat thans in de hal van de school.

Meij. v. Vreumingen rond 1928

den van de lagere scholen zal verbeteren, maar de toestroom zal de komende twintig jaar niet op het niveau van voor 1928 terugkomen.

Wel verbeterd de toestroom in klas drie vanaf 1936, zoals Baumann opmerkt in zijn terugblik bij het 25-jarig bestaan. De reden is dat leerlingen die geslaagd zijn voor hun U.L.O. examen doorstromen naar de H.B.S. Baumann legt de oorzaak bij de crisis. Er is voor leerlingen met een M.U.L.O.-diploma bijna geen werk te vinden, men kan beter verder gaan studeren. Het leerlingenaantal van de school trekt weer wat aan. In 1937 wordt de derde klas zelfs voor het eerst in het bestaan van de school gesplitst in twee klassen! Baumann geeft veel eer aan Hoffenkamp door hem als wegbereider te bestempelen. De zogenaamde 'toelatingsnorm van Hoffenkamp' zal lange tijd gehanteerd blijven.

In april 1929 wordt 'het Steunfonds' opgericht. Met gelden van het fonds worden enkele oud-leerlingen financieel ondersteund bij hun vervolgopleidingen. Later wordt vanuit het Steunfonds het boekenfonds opgericht. De G.L.V heeft daarbij ook een rol gespeeld. Helaas is er over de precieze opzet van dit fonds geen nadere informatie gevonden.

Dit is ook de plaats om de oprichting van P.E.O.S te vermelden. De voor de leerlingen van na 1970 ietwat mysterieus geworden leerlingvereniging annex feestcommissie waarover zoveel verschillende verhalen de ronde doen. Directeur Baumann meldt in zijn terugblik vol trots de oprichting van P.E.O.S. in 1931. Oud-leerling P. Olthof beschrijft echter in een levendige stijl in 'De Oude Weg' van juni 1961 hoe de oprichting van P.E.O.S. volgens hem tot stand is gekomen. Hij heeft een feest bezocht van de H.B.S. in Veendam dat georganiseerd is door leerlingen, zo schrijft hij. Enthousiast geworden door het idee en met toestemming van directeur Lindeijer wordt er een schoolvereniging opgezet met een voorlopig bestuur onder de naam van PeOs. In het bestuur nemen Olthof zelf, Annemie van Klinken (uit Ter Apel) en Jopie Postma (uit Emmen) plaats. Met begeleiding van leraar de Jong (Nederlands) organiseren ze in 1926 (!) een geslaagd schoolfeest, inclusief, zoals Olthof het formuleert, 'een stoere nafiuf'.

Olthof beschrijft echter ook zijn tevergeefse pogingen om een opvolger te vinden. De

vereniging sterft na een jaar een zacht dood, maar wordt nieuw leven ingeblazen in 1931. Olthof beweert in zijn artikel in 'De Oude Weg' nog dat hij zijn initialen in de naam heeft verwerkt, ook vanwege het feit dat zijn bijnaam PeOtje is. We weten echter niet anders dan dat P.E.O.S. staat voor "Plezier En Ontwikkeling Samen". Tot halverwege de jaren zestig staat P.E.O.S. garant voor veel schoolfeesten, toneelstukken, cabaret enz.

In zijn terugblik bij de reünie van 1946 somt Baumann in één passage de personeelswisselingen op tijdens zijn tijd aan de H.B.S. Hij merkt eerst op dat de vele mutaties stoppen na 1931. De oorzaak is volgens hem te vinden in de bezuinigingsmaatregelen van de overheid. Er komen minder banen vrij en het is daardoor lastiger voor leraren om te verkassen. Baumann noemt de gaande en komende leraren bij naam:

"Gelijk met mij kwam P. de Jong (Frans) aan de school in Nov. 1927; in 1928 vertrok M. de Jong (Nederlands) en kwam de heer Schoonveld; P. de Jong vertrok in 1929 en in zijn plaats kwam Houwens Post. In 1930 vertrok Mej. Bakker (Engels) en ook onze energieke leraar L.J. Visser, die kort daarna in Haarlem overleed. In hun plaats kwamen dr. Schreuder en Th. Heeg. In 1931 vertrok Houwens Post en kwam Mej. Van Gulik en toen was het uit met de mutaties. Eerst in 1938, bij het oprichten van de A-afdeling nam O. Visser Gzn. zijn ontslag als leraar boekhouden en kwam de heer Gaemers in functie. In 1939 vertrokken de heer Hoffenkamp en ikzelf. Als vervangers voor een korte periode noem ik nog Baas en Bos (Gymn.), Kostermans en Mooy (Frans), Nauta (Duits), Luikens en Tolsma (Wisk.)."

De school kreeg in haar vroege jaren al snel een hechte traditie van promotie avonden, hier afgebeeld de spelers uit de revue 'de Echoput' samen met leraar Visser.

Gedurende het directeurschap van Baumann vinden er twee pogingen in Emmen plaats om een H.B.S te starten. Baumann is alert en reageert namens de school in de Emmer Courant op de voornemens in Emmen. Dat doet hij via brieven aan instanties en via het plaatsen van zijn duidelijke mening in de 'Emmer Courant'. De eerste keer is dat in januari 1931 wanneer er een comité opgericht is dat de oprichting van 'Het Emmer Lyceum' nastreeft. Dat comité, bestaande uit notabelen van Emmen, hanteert min of meer dezelfde argumenten als het Ter Apeler comité destijds. Er is een grote behoefte bij de bevolking en er is een groot achterland van leerlingen. De school zou al in september 1933 kunnen beginnen, zo heeft het comité uitgestippeld.

Baumann reageert kordaat en meldt dat er geen plaats is voor nog een middelbare school in de regio. De scholen die er zijn, hebben immers nu al een tekort aan leerlingen. Nog meer concurrentie zou de ondergang betekenen van alle scholen, niet alleen van Ter Apel, maar ook van Coevorden en Emmen zelf.

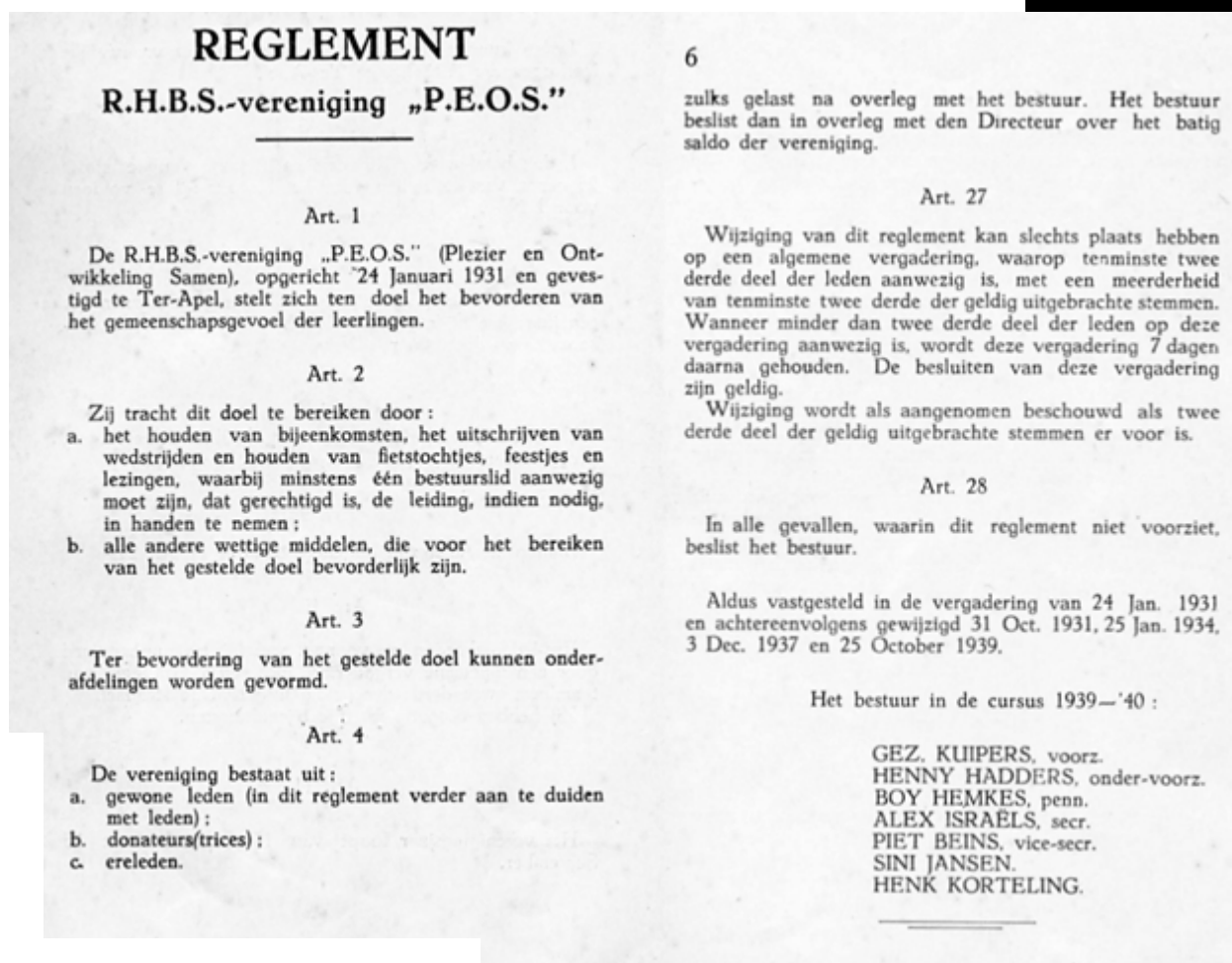
Baumann kan het niet nalaten daar ook nog een sneer bij te plaatsen:

"Het dorp Emmen, dat tot voor kort slechts een klein centrum was, tracht zich, reclame makende met een hoge zielenaantal der gemeente, ten koste van anderen naar boven te werken."

Het Emmer comité bleef de jaren daarop actief bezig, maar zag de pogingen steeds stranden op de slechte financiële situatie van de gemeente. In 1938 ontstaan er plannen om tot de oprichting van een Christelijk Lyceum over te gaan. Beide initiatieven smoren door de politieke situatie en de start van de oorlog. Van vooral de oprichting van het Openbare Emmer Lyceum zullen we later meer horen.

De tweede grote klus waar Baumann – althans volgens hem zelf – voor staat, is de oprichting van een H.B.S.-A afdeling. Directe aanleiding is het slechte resultaat bij het eindexamen van 1937. Van de elf kandidaten slagen er slechts zes! De oorzaak ligt volgens Baumann - en met hem vele anderen - in de sterke nadruk

Eerste en laatste blad van het huishoudelijk reglement van PEOS

op de exacte component die in de jaren dertig de H.B.S. is binnengeslopen. In 1931 komen er twee cijfers voor wiskunde op de eindexamenlijst (was daarvoor één), in 1934 wordt ook het vak mechanica als een schriftelijk examen toegevoegd en in 1935 wordt het een verplicht vak voor alle leerlingen. Daaraan toegevoegd kan worden dat de exameneisen worden opgeschroefd, waardoor het steeds moeilijker wordt voor de niet exact aangelegde leerlingen om een diploma te halen.

Grote scholen kennen dit probleem niet. Die scholen hebben zoveel leerlingen dat er voldoende plaats is voor een H.B.S.-A en een H.B.S.-B. Gymnasia hebben ook zo'n constructie waar in de hoogste klassen kan worden gekozen voor een zwaar accent op de oude Griekse en Latijnse literatuur of voor een exacte richting met veel minder Homerus en Ovidius.

Baumann wil ook een A-afdeling. De A-afdeling zou behalve Nederlands, de drie moderne talen en economische vakken bevatten. De B-afdeling gaat uiteraard door met het programma zoals dat al bestaat. Het probleem voor de H.B.S. is echter dat een school zo'n A-afdeling pas mag starten als er minimaal tien kandidaten zijn. Voor Baumann is dat echter geen bezwaar. Hij meent dat er gemeenten wordt met twee maten waarvan de kleine scholen de dupe worden. Hij onderneemt actie, zoals hij zelf opmerkt in zijn terugblik van 1946 bij het 25-jarig jubileum:

“In het jaarverslag van 1937 ben ik tegen deze onbillijkheid van leer getrokken en met de zeer gewaardeerde steun van den inspecteur is in september '38 onze A-afdeling geopend.”

We kunnen deze bewering ondersteunen met een brief die Baumann op 24 februari aan het ministerie schrijft. Hij brengt verschillende argumenten naar voren, enkele zijn al even aangestipt.

Een heel belangrijk argument is de al eerder genoemde verzwaring van het lesplan van de B-afdeling. Maar daar staat géén uitbreiding van de lestijd tegenover. Baumann is het daarmee niet eens. Hij zegt dat zoiets in een stad misschien wél mogelijk is want daar kunnen kinderen naar een school die een A-afdeling

heeft. Hij beweert: “in de provincie komt het onderwijs in de verdrukking.” Hij gaat in op de behoeften van de leerlingen: “Een leerling met een behoorlijk intellect maar zonder uitgesproken mathematische aanleg moet ook in staat zijn de school te doorlopen. (...) Een A-afdeling is een billijkheid voor de schoolbevolking”, zo beweert hij.

Baumann gaat ook in op de reistijd van de leerlingen, vooral van de leerlingen in de vierde en vijfde klas. “Die kost zoveel tijd dat leerlingen de dagelijkse tocht als een zware last ondervinden. De zware fietstocht in weer en wind vergt veel tijd, net als het reizen per tram of bus waarbij ook het wachten op de verbinding gepaard gaat.” Bovendien gaat het reizen natuurlijk ten koste van de studietijd.

De brief helpt. De inrichting van een H.B.S.-A wordt op proef toegestaan. Maar de proef wordt elk jaar getoetst. De directeur - Blikslager inmiddels - houdt vol en hij vraagt op 25 juli 1941 om een definitieve toestemming. Hij heeft nu twee argumenten: er waren in 1938 en 1939 samen 22 aanmeldingen, maar... in september 1940 kon geen vierde klas worden gevormd door de onzekerheid onder de ouders over het voortbestaan van de afdeling. De school wekt te weinig vertrouwen bij de ouders, aldus de directeur, als het geen garanties kan geven over de duur van de opleiding. Een tweede argument is het uitstekende examenresultaat van de afdeling. In 1940 en 1941 zijn alle 21 kandidaten geslaagd ‘met uitstekende resultaten.’ Hij geeft de minister ook een lijstje van de bestemming van elke leerling. Er zijn er die naar de Economische Hoogeschool in Rotterdam gaan (nu de Erasmus-universiteit), of economie gaan studeren in Amsterdam. Anderen vinden direct een baan op een kantoor en daartussen liggen allerlei opleidingen op HBO-niveau.

Op de Promotie-avond in juli 1941 komt Blikslager weer voor de H.B.S.-A afdeling op. “De keuze voor de A-afdeling is geen blijk van onvermogen, het zegt niet dat men de B-afdeling niet zou kunnen halen. Een ander misverstand: Wie niet goed is voor wiskunde is dom. Dit is onjuist. De talen zijn vakken van hart en gemoed. Vooral van niet minder belang in onze samenleving.”

TOELATINGSEXAMEN 1936

Op de enkele vierkante meters tegel voor de ingang staan we te wachten, de examencandidaten. We kijken nu weer eens naar de onbekende achter de blauwe deuren, dan weer naar de zelfverzekerden, die voor het gebouw heen en weer lopen en de nieuwelingen met kennersblik monstren.

Plotseling wordt de rechterdeur met een zwaai geopend door een man met een snorretje en schier tegelijkertijd wordt een stormloop op de stoep – die bedolven ligt onder tassen en mandjes – ondernomen.

Toelatingsexamen 1949

Ik kom van links en neem ook een duik naar mijn victualiën. Echter, ik had buiten het zeepaardje onder de vlaggestok gerekend, dat met zijn staart op hardhandige wijze blijk gaf van zijn "standvastigheid". Met sterretjes voor de ogen wandel ik naar binnen.

Daar ben ik getuige – en nu niet lijdend voorwerp – van een tweede toneeltje. Iemand – bij nadere informatie bleek het de Directeur te zijn – staat met een stokje in de hand toe te zien, ten einde het binnenkomen der leerlingen zo ordentelijk mogelijk te doen verlopen. Rits...! En ik zie juist mijn voorganger met een scheef gezicht schichtig achterom kijken en met

Rijks H.B.S. te Ter Apel.
Aardrijkskunde

Toelatingsexamen 1949
tijd uur.

De vragen beantwoorden; het overige overnemen en invullen.

Nummers er voor plaatsen.

1. De spoorlijn van 's Hertogenbosch naar Vlissingen loopt over de Zeeuwse „eilander” en De bodem van deze eilanden bestaat grotendeels uit Belangrijke landbouwproducten zijn er
- In het veenkoloale gebied van Groningen en Drente bestaat de bodem uit Hier verbouwt men vooral en Deze producten leveren de grondstof voor de en fabrieken.
2. Een schip, dat van Rotterdam naar Enschede vaart komt achtereenvolgens door de wateren
3. Noem drie plaatsen met belangrijke scheepsbouw.
Noem ook drie plaatsen in ons land, die belangrijke textielindustrie hebben.
Ook nog drie plaatsen met belangrijke veemarkten.
4. Het voornaamste middel van bestaan in het midden van Friesland is Daardoor is daar ook zeer belangrijk de industrie, die veel en levert. Een groot gedeelte van deze producten wordt over de haven uitgevoerd naar
5. Welke delfstoffen vindt men in ons land en waar vindt men ze ?
6. Zeg van elk der volgende eilanden tot welke groep ze horen : Sumatra; Celebes ; Bali; Timor; Ambon.
7. Het dichtstbevolkte eiland van Indonesië is Voor haar voeding verbouwt de bevolking veel op bevroede akkers, die heten.
8. Welke havens ken je op Java ? (in volgorde noemen) Welke zee grenst aan de Zuidkust van Java ? Welke aan de Noordkust ? Deze zeeën worden tussen de eilanden en verbonden door straat Soenda. Straat Makassaf ligt tussen de eilanden en
9. De belangrijkste stad in Deli is; de haven van dit gebied is Enkele producten van de Europese landbouw in dat gebied zijn
- Wat is de belangrijkste havenstad in Zuid Sumatra ? In West Borneo ? In Zuid Celebes ?
10. Het Nederlandse gebiedsdeel in Zuid- Amerika is De hoofdstad heet Het land heeft een klimaat. De belangrijkste delfstof, die er gevonden wordt is !
11. Van Luzern kan men per spoor door de Alpen reizen naar Italië . Men passeert dan de tunnel en bereikt als eerste grote plaats in Italië
12. Gaat men per trein verder naar het Zuiden, dan bereikt men de stad aan de Middellandse zee. Het kustgebied daar zowel als in het naburige noemt men

zijn hand over zijn broek wrijven. Maar een daverende lach boven het stokje doet de goodwill vermoeden.

Sjongejong! Wat een mooie zaak hier. Die trap naar boven is zeker voor de hoogste klassen. "Directeur" staat er op een deur. Links daarvan een voorstelling van "Le semeur": dat mijn examenwerk niet in steenachtige bodem valle! Hé, dat lijkt daar wel een rood biscuitblik op pootjes. Nee, toch wel aardig die klok. Maar ik word gestoord in mijn overpeinzingen doordat de hal is leeggestroomd en onze namen worden afgeroepen. Er blijken geen absentes (bij) te zijn. Nu gaat de man van het stokje ons met groot beenverzet voor door een gang links: eerst licht, dan donker met een klein beetje licht door een deur met matglas, dan weer licht. Er hangen allemaal witte schorten.

Er wordt een deur geopend en we treden binnen. Het riekt hier wel kwalijk! Zeker uit die flesjes daar achter de toonbank. Na enig geharrewar hebben we allen een plaatsje gevonden. Het toezien oog zorgde daarbij dat het aantal leerling per bank tot een minimum werd beperkt. Nu kan het spel beginnen.

Het zeepaardje

Edoch: aarzelend gaat een vinger omhoog met de mededeling: "Ik heb mijn pen vergeten, mijnheer!" "en wat stond er op de oproepingskaart?" "Liniaal – pen – potlood – gom, mijnheer". Mompelend gaat de examinerator naar de deur, blijft op de drempel staan, haalt diep adem en ...Reinholdt, een pènnn!!!" davert het door de gangen en rolt het over de trappen. Ergens rammelt een deur. Dat moet van het Nat.-His-lokaal zijn geweest. Onze deur werd gesloten maar schier onmiddellijk weer geopend door de man met het snorretje. In zijn hand het verlangde voorwerp. "Allemaal klaar? Af!"

"En we meten er ons in krachten".

W.T.M. ('De Oude Weg', juli 1948)

De brief van de directeur aan de minister heeft geholpen, net als zijn gloedvolle verhaal op de Promotie-avond. In september 1941 beginnen zes leerlingen in de vierde klas van H.B.S.-A. De afdeling blijft qua leerlingental echter een zorgenkindje.

Voor Baumann is het binnenhalen van de H.B.S. A- afdeling het laatste wapenfeit. In september 1939 vertrekt hij naar de H.B.S. in Zwolle. Baumann wordt daar door de Duitse overheersers in 1941 vervangen om direct na de oorlog terug te keren op zijn directeurspost.

De opvolger van Baumann is H.J. Blikslager. Met hem gaan we door de roerige tijd van de oorlog.

Paul de Vries en Henk Dekker

Bij het afscheid van directeur Lindeijer van de R.H.B.S. in 1927. Op de voorgrond diverse prominenten uit het dorp zoals burgemeester Beins, de leraar en gemeentevontvanger Stoker, de leraar Hemkes, de nieuwe directeur Baumann en anderen.

KENNISMAKING

De reis van Den Haag naar Ter Apel, oktober 1924, ging met een omweg over Groningen. In zo lang was mijn moeder, die wel met eigen ogen zien wilde, waar haar dochter bleef, niet in het Noorden geweest (zij kwam uit Bellingwolde) en met een toenmalig kilometerboekje was die reis niet zo duur. Tot Groningen ging het dan ook best. Maar toen zuidoostwaarts – we vonden het maar een eindeloos saai end. Bij Stadskanaal begon het erg naar turf te ruiken, rokende turf en toen vonden we er niets meer aan. Wat een troosteloos landschap en wat ver weg...

Maar zie, bij een bocht van de spoorlijn werd het plotseling anders: we naderden Westerwolde. We leefden weer op, keken verrast uit het raampje: glooiend landschap, bosranden langs golvende velden, bouwland – prachtig! En daar, na nog een bocht: station Ter Apel.

Niet vermoedende, dat ik daar, boven dat stationnetje zou komen te wonen, stapten we uit. Het treintje tingelde en ging verder. We vroegen de weg naar de directeurswoning en verwonderden ons over het uit de verte heel stoer lijkende, vestingachtige H.B.S.-gebouw. Maar wat was dat mooi, toen we er voor

langs liepen, met dat bordes en de Italiaanse populieren naar de achteringang bij de conciërgewoning. De Sellingerweg op en zo kwamen we al gauw bij de directeur en zijn vrouw, waar we een paar adressen kregen voor onderdak. De keus was niet moeilijk: ik trok in bij de familie Langeveld, stationschef, waar ik twee mooie kamers kon krijgen en volledig pension. En dat laatste was niet mis, want mevrouw Langeveld was een prima huisvrouw en bovendien oud-verpleegster. Haast te goed had ik er, met één bezwaar: de klok van de burens – stationspersoneel – die hard tikte en elk half uur sloeg met een flinke slag, precies aan het halfsteens muurtje waar het hoofdeinde van mijn bed stond.

Mevrouw C. Bakhuizen – van den Brink, lerares Nederlands

('De Oude Weg', juni 1975)

